

prosinec 2009

Role inspektorátů práce při kontrole pracovních agentur v České republice

Tereza Saková, Šárka Martínková

Abstrakt:

Článek se věnuje kontrolní činnosti inspektorátů práce u pracovních agentur, zejména s ohledem na agenturní zaměstnávání cizinců. Cílem textu je zachytit postoj inspektorátu práce ke kontrolám zaměstnavatelů cizinců. Na konkrétním příkladu Oblastního inspektorátu práce pro Plzeňský a Karlovarský kraj autorky přibližují průběh, význam a výsledky samotných kontrol, které jsou zaměřeny na dodržování pracovněprávních vztahů u agentur práce.

V roce 2004, tedy v době přijetí novely zákoníku práce¹ a nového zákona o zaměstnanosti upravujících činnost agentur práce, pravděpodobně málokdo uvažoval o agenturním zaměstnávání v souvislosti s cizinci, zvláště pak ze třetích zemí². Fenomén agenturního zaměstnávání zahraničních pracovníků se začal výrazněji objevovat až v souvislosti s ekonomickým růstem České republiky (dále jen ČR) po roce 2005 (trvajícím do podzimu 2008), kdy se na nově vznikající pracovní místa nedostávalo českých ani zahraničních pracovníků přítomných v ČR³. V tomto prostředí, kde poptávka po pracovní síle výrazně převyšovala nabídku, vznikly optimální podmínky pro fungování zprostředkovatelských agentur jakožto zdroje levné pracovní síly ze zahraničí a agentur práce jakožto zaměstnavatelů těchto zahraničních pracovníků⁴.

¹ Jedná se o zákon č. 436/2004 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zaměstnanosti.

² Viz Čizinský, P.: *Analýza vzniku a působení zprostředkovatelských agentur*. Dostupné z:

<http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2192196>, staženo 13. 11. 2009.; Tyto zákony umožňují vykonávat agenturní zaměstnávání těm osobám, které získají povolení ke zprostředkování zaměstnání od Ministerstva práce a sociálních věcí, které lze získat za poměrně snadných podmínek.

³ Viz Vyhliďal, J.: *Výsledky z výzkumu: Zaměstnavatelé a zahraniční pracovní síla*. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2210082>, staženo 18. 12. 2009.

⁴ Podmínky pro získání licence opravňující ke zprostředkování zaměstnání jsou poměrně snadno splnitelné, navíc MPSV nemělo možnost o vydání/nevydání licence rozhodovat (tuto pravomoc má v současné chvíli Ministerstvo vnitra). Pokud žadatel o licenci splnil zákonem dané podmínky, licence mu musela být vydána, což umožnilo strmý

Tento nový flexibilní způsob zaměstnávání pracovní síly, v jehož centru stáli pracovníci zejména ze zemí východní Evropy a Asie, se stal v krátkém čase velmi dobře prosperujícím, k čemuž přispěl také zanedbatelný počet kontrol vůči těmto subjektům. Působení agentur práce byla v období ekonomické konjunktury viditelně dána „zelená“ – zaměstnavatelé i stát měli na dovozu levné pracovní zahraniční síly zájem, proto okolnostem, za jakých cizinci do České republiky přicházeli a v jakých zde pracovali, nebyla věnována patřičná pozornost⁵.

Komplexnější diskuze a pozornost médií týkající se podmínek, za kterých zde zahraniční zaměstnanci pracují a žijí, zde byla přítomna již v roce 2008 (Ministerstvo práce a sociálních věcí si například nechalo ještě před propuknutím ekonomické krize zpracovat analýzu agentur práce). Na konci roku 2008 a v průběhu roku 2009, kdy situace začala být v souvislosti s hromadným propouštěním agenturních zaměstnanců-cizinců kritická⁶, se však do jisté míry změnil obsah těchto debat.

Vláda ČR se celou situací zabývala zejména z bezpečnostního hlediska. Zvažovala možné riziko zvýšení kriminality ze strany cizinců v souvislosti s propuštěním zahraničních pracovníků, které se však ani po uplynutí roku nepotvrdilo. Na situaci cizinců, kteří se na konci roku 2008 ocitli po tisících v České republice bez práce a bez prostředků, stát odpověděl pouze prostřednictvím programu dobrovolných návratů. Ten však k řešení situace většiny cizinců, jež v ČR ztratili práci, nevedl. Jedním z témat diskuzí probíhajících zvláště mezi zástupci státní správy na straně jedné a nevládními organizacemi a médii na straně druhé bylo (a doposud zůstává) nedodržování pracovněprávních vztahů zaměstnavatelů vůči svým zaměstnancům-cizincům. Ti byli (a pravděpodobně stále v mnoha případech jsou) velmi často kráceni na výdělků, mylně informováni o svých právech atd.⁷

Kontrola této oblasti, tedy dodržování pracovněprávních vztahů, spadá od 1. července 2005 do kontrolní činnosti oblastních inspektorátů práce (dále jen OIP)⁸. Tento článek se zabývá pouze

nárůst počtu agentur práce. V červnu 2009, poté, co již několik desítek pracovních agentur o licence přišlo, evidovalo MPSV 2 226 licencí ke zprostředkování práce.

⁵ Viz Saková, T.: *Usměřňování pracovní migrace aneb kdo má „černého Petra“*. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2205122>, staženo 3. 12. 2009.

⁶ Dle slov vietnamského studenta (nepřeje si být jmenován), který situaci svých krajanů dlouhodobě sleduje, byla situace nejvypjatější zejména na konci roku 2008. V té době se na asijské tržnici SAPA objevily stovky lidí jež přišli o práci. Tito lidé, kteří hledali pomoc v rámci své komunity, byli velice dobře rozpoznatelní (měli pouze lehkou letní bundu, na nohou zpravidla pantofle a v ruce zavazadlo). V současné době už lze na asijské tržnici SAPA spatřit takového lidí málo. On však není schopen přesně říct, jaké tyto lidé našli uplatnění, ale mnoho jich dle jeho slov zpět do Vietnamu neodcestovalo. Rozhovor T. Sakové s vietnamským studentem proběhl 14. 11. 2009 v Praze.

⁷ Viz Martínková, Š.: *Vietnamská komunita v ČR a její proměna v roce 2008* in Zpráva z projektu : Vietnamští dělníci a dělnice v českých továrnách, dostupné z: <http://www.strada.cz/download/files/ZPVietnamstidelnici.pdf>; Chocholáčková, K.: *Kutná Hora láká na práci: reportáž o cizincích zaměstnaných ve firmě Foxcon*, dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2204247>, staženo 13. 11. 2009.

⁸ Inspektoráty práce, které se všeobecně zabývají dodržováním především zákoníku práce vůči všem zaměstnancům, a tedy i zahraničním pracovníkům, jsou jednou z institucí, které jsou oprávněny do oblasti zahraniční zaměstnanosti

zúženým tématem, a to otázkou kontrol OIP vůči pracovním agenturám, konkrétně kontrolou dodržování pracovně právních vztahů v souvislosti s agenturním zaměstnáváním cizinců.

Vymezení kontrolní činnosti oblastních inspektorátů práce vůči pracovním agenturám

Všechny inspektoráty práce v ČR jsou od roku 2007 povinny zkontrolovat v průběhu kalendářního roku minimálně pět agentur práce (tj. dohromady čtyřicet kontrol za všechny OIP v ČR ročně)⁹. Samotná kontrolní činnost OIP je organizována na základě *Programu činnosti pro příslušný kalendářní rok*¹⁰, jehož součástí jsou vedle hlavních úkolů (které jsou pro OIP závazné) také úkoly vyvolané podněty či stížnostmi (nejen) agenturních zaměstnanců (bývalých i současných) a dalších institucí, jež se kontrolní činností v oblasti zahraniční zaměstnanosti zabývají.

Kontroloři se pak v rámci příslušných odborů oblastních inspektorátů práce při kontrolách zaměřují na dodržování povinností vyplývajících z právních předpisů, u nichž vznikají zaměstnancům¹¹ práva a povinnosti v pracovněprávních vztazích včetně právních předpisů o odměňování zaměstnanců, náhradě mzdy nebo platu, dále právních předpisů stanovujících pracovní dobu a dobu odpočinku či zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení.

Od počátku roku 2008 však kontroly zaměřené výhradně a cíleně na zaměstnavatele cizinců mohou spadat do pozornosti inspekce práce pouze v rámci hlavního úkolu stanoveného Státním úřadem inspekce práce, nebo v reakci na podaný podnět. Postup při kontrolách je stanoven zákonem č. 552/1991 Sb., o státní kontrole a zákonem č. 251/2005 Sb., o inspekci práce¹². Pokud kontroloři v rámci své činnosti odhalí porušování legislativy, mají inspektoráty práce oprávnění ukládat zaměstnavatelům sankce - ty se pak liší v závislosti na závažnosti a rozsahu zjištěného přestupku či správního deliktu.

zasahovat a v jistém směru ji ovlivňovat. V České republice je dohromady sedm sídel inspektorátů práce, jsou to následující: Praha - OIP pro Hlavní město Prahu a pro Středočeský kraj, Plzeň - OIP pro Plzeňský a Karlovarský kraj, České Budějovice - OIP pro Jihočeský kraj a Vysočinu, Ústí nad Labem - OIP pro Ústecký a Liberecký kraj, Hradec Králové - OIP pro Královéhradecký a Pardubický kraj, Brno - OIP pro Jihomoravský a Zlínský kraj a Ostrava - OIP pro Moravskoslezský a Olomoucký kraj.

⁹ Kontrolované agentury jsou vybírány z vypracovaného předběžného seznamu agentur práce vybraných z databáze firem, kterým bylo vydáno povolení MPSV k zaměstnávání fyzických osob.

¹⁰ *Program činnosti pro příslušný kalendářní rok* vzniká ve spolupráci se Státním úřadem inspekce práce a je schvalován Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR.

¹¹ Dále se jedná o příslušné odborové orgány, radu zaměstnanců nebo o zástupce pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

¹² Nejprve se na základě zjištěných skutečností problém analyzuje, dále se pořizují výpovědi, shromažďují se podklady a důkazní materiály. Následně je o případu sepsán protokol a podle charakteru ne/prokázání oprávněnosti podnětu dochází k ne/zahájení správního řízení, jež upravuje zákon č. 500/2004 Sb., správní řád.

Kontrolní činnost inspektorátů práce v letech 2006 až 2008

Podezření na možnost nerovného zacházení s cizinci-zaměstnanci (nejen ze strany agentur práce) bylo vzneseno na straně kontrolních orgánů již v roce 2006. V té době, a stejně tak v následujícím roce 2007, spadalo dodržování pracovněprávních předpisů u zaměstnavatelů zaměstnávajících cizince do hlavních úkolů OIP. V roce 2007 se číslo zjištěných nedostatků u zaměstnavatelů cizinců zkontrolovaných OIP snížilo z 448 (2006) na 239 a porušení práv, jež by bylo možné klasifikovat jako diskriminaci, nebylo na základě kontrol OIP prokázáno¹³. Z tohoto důvodu hlavní orgán inspekce práce doporučil (přestože v té době cizinců v ČR strmě přibývalo) v dalším roce (2008) pouze větší zaměření kontrol na agenturní zaměstnávání jako takové – bez rozlišení, zda porušování pracovněprávních předpisů ze strany agentur práce dopadá na zaměstnance-cizince či české občany.

Za rok 2008 bylo v České republice provedeno celkem 108 kontrol u agentur práce (tj. o 71 % více než v roce předcházejícím), z toho u 64 pracovních agentur bylo shledáno porušování pracovněprávních předpisů (což naopak činí o 15 % méně než v roce 2007). Ačkoli OIP v roce 2008 zaznamenaly nárůst podnětů podaných cizími státními příslušníky, výsledky kontrolní činnosti podle Státního úřadu inspekce práce (dále jen SÚIP) opět neprokázaly, že by docházelo k porušování pracovněprávních předpisů vůči cizincům ve větší míře, než je tomu u českých občanů. Z tohoto důvodu pak SÚIP do programu kontrolních činností na rok 2009 opět nezařadil kontrolu zaměstnavatelů cizinců mezi hlavní úkoly¹⁴.

Vzhledem k výše zmíněnému je třeba se ptát, zda je zde vůbec vůle státu kontrolovat zaměstnavatele, potažmo agentury práce zaměstnávající cizince, k čemu mají tyto kontroly přispívat a zda jsou za současného fungování inspektorátů práce a legislativního nastavení agenturního zaměstnávání kontrolovatelné? Odpovědí jsou následující odstavce, které zachycují situaci v oblasti kontrol na Oblastním inspektorátu práce Plzeňského a Karlovarského kraje v roce 2009 (text se věnuje pouze kontrolní činnosti OIP v rámci Plzeňského kraje).

Kontroly vůči agenturám práce v Plzeňském kraji v roce 2009

V rámci OIP pro Plzeňský a Karlovarský kraj se kontrolou pracovněprávních předpisů při zaměstnávání fyzických osob agenturami práce zabývá odbor inspekce III, v rámci kterého působí třináct inspektorů. Jejich povinností je vykonat do roka pět kontrol u agentur práce (daných hlavním plánem) a zkontrolovat ty pracovní agentury, na něž byly podány podněty. Jak již bylo zmíněno výše, kontroly se cíleně nezaměřují na zaměstnavatele cizinců. V případě Plzně jsou však z velké části zaměstnanci agentur práce právě oni.

¹³ Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce za rok 2007

¹⁴ Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce za rok 2008, s. 27 – 28.

Eva Holá, vedoucí inspektorka odboru inspekce III z OIP Plzeň¹⁵, se na úvod vyjadřuje k principu kontrol agenturních zaměstnanců na pracovišti následovně: *Nám je jedno, zda se jedná o Čecha či o cizince, u všech sledujeme to samé a neděláme rozdíly.* Na námitku, že při komunikaci s cizinci může být velkou bariérou jazyk, odpovídá: *Proč by to měla být bariéra? My s cizinci zpravidla při kontrolách nekomunikujeme, není to třeba.* Do jaké míry tedy může výsledek kontrol na pracovišti při současném nastavení ovlivnit přítomnost samotných cizinců?

Pravděpodobně minimálně. Kontroly, až na několik mimořádných (tedy neohlášených), jsou zpravidla hlášeny předem. Hlavním důvodem je dle zaměstnanců OIP Plzeň fakt, že zaměstnavatel ani uživatel nemá ze zákona danou povinnost mít dokumentaci potřebnou pro kontrolu na pracovišti. Na poznámku, že tak vzniká časový prostor pro manipulaci s doklady, odpovídá vedoucí inspektor Miroslav Duchek¹⁶ následovně: *S tím nic nezmůžeme, to je zkrátka problém těchto kontrol. Když přijdeme bez ohlášení, slýcháme výmluvy, že požadované originály dokladů jsou na centrále agentury práce, jejíž sídlo může být kdekoli v České republice nebo na Slovensku. My jim musíme stanovit určitou lhůtu na jejich dodání, čímž vzniká prostor pro jejich opatření stejně.*

Z výše popsaných skutečností vyplývá, že spíše než o kontrolu na pracovišti, tedy využití přítomnosti daných agenturních zaměstnanců, se jedná zejména o kontrolu jejich dokumentů¹⁷. To potvrzují i slova Evy Holé, která na otázku jak probíhá spolupráce kontrolorů se zaměstnanci, zvláště pak s cizinci ohledně podmínek, za kterých jsou zaměstnání, odpovídá: *S cizinci v podstatě nepřijdeme do styku. Sledujeme dokumentaci u zaměstnavatele a uživatele, a to do jaké míry se shoduje a zda obsahuje všechny náležitosti, které obsahovat má. Na základě toho vyvozujeme důsledky. S cizinci se setkáme spíše v případě, že si přijdou stěžovat k nám na inspektorát, což je zřídka.* Sama pak dodává, že s cizinci je velmi obtížné komunikovat kvůli jazykové bariéře, proto v případě potřeby při kontrole na pracovišti využívají tlumočnicka, který je v podniku přítomen. Na argument, že takovýto tlumočnick pravděpodobně bude podávat zkreslené informace, odpovídá: *Jiné tlumočnicky k dispozici nemáme a starat se ještě o takové věci, jako je zajišťování tlumočnicka, není ani v našich možnostech, ani zájmu.* Podle jejího názoru by tento prostor měly vyplňovat právě nestátní neziskové organizace (dále jen NNO). Otázkou, kde by na to měly získat NNO přinejmenším finanční zdroje, se již nezabývá.

Samotní cizinci, kteří nemají o dané kontrole a jejím významu žádné informace, pak s největší pravděpodobností budou velmi těžko předávat kontrolorům (pokud se s nimi vůbec dostanou do kontaktu) podnětné informace. Tuto skutečnost umocňuje také fakt, že v posledním roce zvolily

¹⁵ Rozhovor T. Sakové s inženýrkou Evou Holou z Oblastního inspektorátu pro Plzeňský a Karlovarský kraj, odbor inspekce III, se uskutečnil 2. 12. 2009 v Plzni.

¹⁶ Rozhovor Š. Martínkové s vedoucím inspektorem Miroslavem Duchkem se uskutečnil dne 11. 12. 2008. v Plzni.

¹⁷ Z celkového počtu agenturních zaměstnanců je vždy zkontrolován pouze poměrná část. Dle Evy Holé je to například z tisíce agenturních zaměstnanců dvacet osob. Otázkou je, do jaké míry mohou výsledky kontrol v takovémto rozsahu podat obraz celkové situace u zaměstnavatele.

inspektoráty práce, cizinecká policie a úřad práce v Plzni strategii tzv. součinnostní kontroly, kdy na vybrané pracoviště přichází zástupci všech třech zmíněných orgánů současně.

Takováto kontrola je pro cizince, který nemluví česky, zpravidla nemá žádné povědomí o činnosti daných institucí a svých dokumentech, maximálně stresující. V dané chvíli u sebe musí mít všechny dokumenty, kterými prokáže, že v České republice pobývá i pracuje legálně. V ten samý moment ho další osoba kontroluje, zda má odpovídající vybavení pro výkon dané pozice (které zajišťuje uživatel). Pokud se již kontrolor z inspektorátu práce s daným zaměstnancem-cizincem baví o věcech týkajících se pracovněprávních vztahů (což bývá dle slov Evy Holé velmi zřídkla), jedná se o rozhovor za přítomnosti firemního tlumočnicka, což s sebou může nést již zmíněné nevýhody.

Tyto součinnostní kontroly jsou svým způsobem i proti zájmům, které mají OIP při kontrolách zastupovat, tzn. chránit dodržování pracovního práva. V případě, že je odhaleno nelegální zaměstnávání či nelegální pobyt, jsou otázky nedodržení pracovněprávních vztahů odsunuty na druhou kolej a dříve než se stihne daný problém v této oblasti vyřešit, je cizinec zpravidla nekontaktovatelný.

Proč cizinci nevyužívají svá práva?

Jak potvrzují slova Evy Holé, pochybení ze strany agentur práce je mnoho a často se jedná o nezanedbatelné přestupky. Mezi nejčastější problémy, na které výsledky kontrol u agentur práce v Plzeňském kraji dlouhodobě poukazují, patří vyplácení nižší mzdy, než odpovídá nároku zaměstnance, neposkytnutí informací či mylné informování o délce pracovní doby, o splatnosti mzdy, o termínu výplaty, nároku na dovolenou, o výpovědních lhůtách, o příplatcích za práci v noci a přesčas, o rizicích vykonávané práce atd. Tyto problémy jsou (zejména nevyplácení mzdy či vyplácení pouze části mzdy) pak také častým předmětem podaných podnětů ke kontrole, skrze které se mohou zaměstnanci domáhat svých práv.

Zatímco v roce 2008 podalo na OIP v Plzni podnět ke kontrole 27 cizinců, v letošním roce (2009) je to již 41 cizinců¹⁸. Toto číslo však pravděpodobně stále do velké míry nevyovídá o situaci, která panuje v oblasti pracovněprávních vztahů (nejen) v případě agenturního zaměstnávání. To dokreslují také slova Evy Holé, která se k podaným podnětům vyjadřuje následovně: *Dle našich zkušeností se jedná o podněty ze strany zaměstnanců se státní příslušností k zemím Evropské unie, například Slováky, Poláky, Bulhary, ale i mimo Evropskou unii – z Ukrajiny, ojediněle z Moldavska, z Mongolska a z Vietnamu.* Pro mnohé cizince může být překážkou k podání podnětu

¹⁸ Zvláštní evidence, ve které by byly zaneseny podněty ke kontrole pouze od cizích státních příslušníků, neexistuje. Vychází se pouze z cizojazyčně znějícího jména osoby, která podnět podala. Jedná se jak o cizince ze třetích zemí, tak občany zemí EU/EHS.

neznalost této pravomoci, jazyková bariéra nebo také strach z případné ztráty zaměstnání či různých sankcí ze strany zaměstnavatele.

Plzeňský inspektorát práce se stále častěji setkává se situací, kdy si cizinci na OIP stěžují na nedodržování pracovněprávních vztahů, ale sami neví, u koho jsou zaměstnání a nemají žádnou pracovní smlouvu. To koresponduje s již zmiňovanou neinformovaností cizinců, ve které spatřuje jeden z největších problémů také Eva Holá: *Cizinci neví, na jaké vízum pracují, na co mají nároky, kdo je jejich zaměstnavatel. Nemají pracovní smlouvu a z toho pak vznikají nemalé problémy.*

Tyto problémy nejsou zanedbatelné a celé situaci nahrává také fakt, že cizinci zpravidla nemají žádné povědomí o tom, že by se protizákonnému jednání zaměstnavatelů mohli bránit způsobem, kterým je podání podnětu ke kontrole. Neznají inspektorát práce a neví, jakou pomoc jim nabízí, proto této možnosti zpravidla nevyužívají. Plzeňský inspektorát se za předávání těchto informací necítí být zodpovědný, a na otázku *Jak by se cizinci o službách inspektorátu práce měli dozvědět?*, odpovídá Eva Holá, že *nejspíš prostřednictvím neziskových organizací.*

Z tohoto důvodu se v současné chvíli snaží OIP v Plzni s lokálními neziskovými organizacemi pracujícími s cizinci spolupracovat, konkrétně se jedná o proškolení zaměstnanců NNO o tom, jak a z jakých důvodů lze podněty podávat a komu je adresovat.¹⁹ Přesto že činnost těchto NNO mezi cizinci také přispěla k navýšení počtu podaných podnětů na agentury práce, nelze tuto jednu aktivitu považovat za maximum, co je možné v této oblasti udělat, jak tomu v případě OIP je, a předpokládat, že tak bude mnoho problémů vyřešeno. K tomu by bylo zapotřebí i aktivnějšího přístupu samotných kontrolorů z OIP (např. vyhledávání možných podnětů), avšak k tomu zde chybí jednak vůle a zároveň také dostatečný počet zaměstnanců, kteří by se touto problematikou zabývali.

Komplikace při provádění kontrol u agentur práce

V současné chvíli komplikuje kontroly OIP v oblasti dodržování pracovněprávních vztahů u agentur práce několik skutečností. První z nich je, že mnoho cizinců, kteří přišli v době ekonomické krize o zaměstnání (a tím jim hrozila i ztráta legálního statusu), zažádalo o živnostenské oprávnění. Tito cizinci pracují v současné chvíli pro agentury jakožto osoby samostatně výdělečně činné. Vedoucí inspektor Miroslav Duchek konstatuje: *Chyba nastala hned v okamžiku, kdy na to dotyčný přistoupil. Tím totiž agentura zprostředkuje vztah nikoliv pracovněprávní, nýbrž obchodní, do něhož nemůžeme vstupovat.* OIP Plzeň se snaží tuto situaci

¹⁹ Pražský OIP za tím účelem vystavil na svých webových stránkách formulář s hlavičkou *Podnět ke kontrole*. Takový formulář, který je však pouze v českém jazyce, cizinec, který neovládá český jazyk a o existenci inspekce práce neví, těžko využije.

s živnostenským úřadem řešit, na otázku: *Jaká budou podniknuta opatření?* však není od inspektorů v současné chvíli možné získat odpověď.

Další komplikací je jednání agentur práce, či spíše osob, které jsou zplnomocněny za danou agenturu jednat. Ze strany agentur práce se kontroloři v Plzeňském kraji stále častěji setkávají s neochotou předkládat včas požadované doklady a výmluvami na pracovní vytíženost či náhlé onemocnění zástupců agentury. Problematické je také doručování písemností související s kontrolním šetřením. V některých případech se agenturní zaměstnavatele ani nepodaří kontaktovat. Agentury práce nezdědka mění sídlo společnosti, oprávněné osoby, název, rychle zanikají a záhy zase nově vznikají, a to vše prodlužuje zjišťování skutečností a snižuje účinnost kontrol.

Výsledky kontrolní činnosti plzeňského inspektorátu práce v roce 2009

K počtu vykonaných kontrol za rok 2009 a jejich výsledkům se Eva Holá na začátku prosince 2009 vyjádřila následovně: *Pět kontrol je v současné době již uzavřeno, běží ještě jedna, šestá kontrola v rámci hlavního plánu. V rámci pěti hlavních kontrol bylo dohromady zkontrolováno dvanáct uživatelů. V různé fázi se pak nachází dalších 30 kontrol agentur práce vykonaných na základě podnětů.* Na otázku, kolik pokut a v jaké výši bylo v letošním roce uloženo, dále odpovídá: *V současné chvíli je ukončeno správní řízení o pokutě ve výši sedm set dvacet tisíc korun, v dalších případech ještě není rozhodnutí o pokutě v právní moci. Agentury se neustále odvolávají, proto se uzavření těchto případů obvykle protáhne, někdy až na rok a v určitých případech i déle.*

Situace v Plzni se oproti loňskému roku (2008) v mnohém změnila. Agentur práce, zejména těch menších, i agenturních zaměstnanců výrazně ubylo²⁰, pokuty jsou však udělovány v částkách mnohonásobně převyšující předchozí roky²¹. To vysvětluje Eva Holá následovně: *Zůstaly především velké agentury, které mají mnoho zaměstnanců. Zde zpravidla platí pravidlo, že čím více zaměstnanců, tím více problémů. Vliv hraje pravděpodobně také výběr kontrolovaných subjektů, snažíme se zaměřovat zejména na ty, o nichž víme, že jsou problematické.*

Jaké budou mít výsledky kontrol z letošního roku vliv na kontrolní činnost OIP pro rok 2010? SÚIP, i přes stále komplikovanou situaci v oblasti agenturního zaměstnávání cizinců, neplánuje zařadit kontroly zaměstnavatelů cizinců do hlavního plánu. Stejně tak se nezmění ani přístup kontrolorů ke kontrolovaným cizincům. Nicméně jisté změny přeci jen nastanou.

²⁰ Podle statistik úřadu práce bylo v říjnu 2008 v Plzni 8 762 osob s platným povolením k zaměstnání, v říjnu 2009 se jednalo o 2 943 osob.

²¹ V roce 2008 byly jednotlivým agenturám práce ze strany OIP Plzeň ukládány pokuty do výše 40 000 Kč, v roce 2007 maximálně do výše 200 000 Kč,

Od počátku roku 2010 budou všechny OIP povinny vykonávat součinnostní kontroly (tedy ve spolupráci s cizineckou policií a úřady práce) ve stavebnictví²². Dle slov Evy Holé je to problémová oblast, kde je výskyt nelegálního zaměstnávání častý (nicméně kontrola ne/legality zaměstnávání by neměla spadat do kontrolní činnosti OIP) a zároveň zde nezdědky dochází dle výsledků kontrol k porušování pracovněprávních vztahů. Zatímco Eva Holá spatřuje v těchto součinnostních kontrolách jasné výhody (až na administrativní náročnost), pro samotné cizince bude mít spolupráce těchto kontrolních orgánů již výše popsané důsledky.

Závěr

Vraťme se tedy k otázkám, které byly položeny již na začátku. Z výše popsaného je patrné, že jistá vůle státu v oblasti kontrol agenturního zaměstnávání zde je. Nicméně druhou stránkou věci zůstává, jak tyto kontroly pracovněprávních vztahů u agentur práce probíhají a k čemu přispívají.

Současné nastavení kontrol (v oblasti pracovněprávních vztahů) se omezuje pouze na odhalení „papírových“ nedostatků, čímž využívá potenciálu kontrol pouze minimálně. Stále je opomíjen zásadní fakt, že je nutné zabývat se samotnými lidmi, jichž se kontroly týkají, a ne jim přikládat minimální význam, jak se tomu dnes děje. Aktivní shromažďování důkazů od zaměstnanců nelze pokládat na roveň situacím, které (nejen) cizinci každodenně zažívají. Důležité je také ptát se, k čemu při kontrole pracovněprávních vztahů přispívají tzv. součinnostní kontroly. Místo aby se OIP při kontrolách snažily posílit důvěru zaměstnanců-cizinců vůči kontrolorům z OIP, naopak se nedůvěra cizinců vůči kontrolám, vzhledem k přítomnosti zástupců ostatních kontrolních orgánů, ještě zvyšuje.

Agenturní zaměstnávání se po počáteční euforii z přílivu levné pracovní síly překlenulo do podoby „světa se svými vlastními pravidly“, kdy ani stát úplně neví, jak tento problém uchopit. Agentury práce mají na českém pracovním trhu stále své jisté postavení, které se dlouhodobě nedaří korigovat, a to jak v důsledku nedostatečné efektivnosti kontrol, tak i nevole státu – zadní vrátka pro případ rychlé potřeby agenturních zaměstnanců zůstávají stále otevřená. Počty povinných kontrol, které jsou vzhledem k počtům agentur práce pouhou kapkou v moři, zůstávají v hlavním plánu činnosti OIP i pro další rok beze změny. Otázkou je, k čemu by však navýšení kontrol v současné podobě přispělo – zda opravdu ke kontrole pracovněprávních vztahů, nebo by vše postupně splynulo pod hlavičkou kontroly ne/legálního zaměstnávání.

Možná změna v oblasti agenturního zaměstnávání nespočívá pouze v restrikcích vůči cizincům či agenturám práce a celkově zaměstnavatelům. Stát by měl začít na danou problematiku nahlížet také z druhé strany a nezanedbávat fakt, že nedodržování pracovněprávních podmínek u migrantů může mít negativní vliv na celkovou úroveň pracovních standardů. Dokud nebudou samotní

²² V současné chvíli není definitivně stanoveno, kolik takových kontrol by měl každý OIP v průběhu roku vykonat. Předběžně se hovořilo o čísle dvacet, čemuž se OIP brání.

zaměstnanci, ať už Češi či cizinci vědět, nač mají právo, nemají agentury práce důvod vzdávat se těchto snadno získaných peněz (které by jinak měly plynout do státního rozpočtu), jejichž zdrojem je agenturní zaměstnávání fungující mimo jiné v podmínkách nedostatečné a zároveň nepříliš efektivní kontroly.

Zdroje:

Čizinský, P.: *Analýza vzniku a působení zprostředkovatelských agentur*. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2192196>, staženo 13. 11. 2009

Chocholáčková, K.: *Kutná Hora láká na práci: reportáž o cizincích zaměstnaných ve firmě Foxconn*. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2204247>, staženo 13. 11. 2009

Martínková, Š.: *Vietnamská komunita v ČR a její proměna v roce 2008* in Zpráva z projektu : Vietnamští dělníci a dělnice v českých továrnách, dostupné z: <http://www.strada.cz/download/files/ZPVietnamstidelnici.pdf>, staženo 3. 12. 2009

Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce za rok 2007, získáno od Oblastního inspektorátu práce pro Plzeňský a Karlovarský kraj v podobě přílohy k emailu

Roční souhrnná zpráva o výsledcích kontrolních akcí provedených inspekcí práce za rok 2008, získáno od Oblastního inspektorátu práce pro Plzeňský a Karlovarský kraj v podobě přílohy k Emailu

Saková, T.: *Usměřňování pracovní migrace aneb kdo má „černého Petra“*. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2205122>, staženo 3. 12. 2009

Vyhlídal, J.: *Výsledky z výzkumu: Zaměstnavatelé a zahraniční pracovní síla*. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2210082>, staženo 18. 12. 2009.

Zákon České národní rady č. 552/1991 Sb., o státní kontrole ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekcí práce ve znění pozdějších předpisů

Článek vznikl v rámci projektu "Migrační politika v krizi" Multikulturního centra Praha za podpory nadace Open Society Fund Praha.

O autorkách:

Tereza Saková je studentkou Univerzity Palackého v Olomouci, oboru Sociální a humanitární práce. V současnosti působí jako redaktorka na webovém portálu www.migraceonline.cz.

*Šárka Martínková působí v občanském sdružení Klub Hanoi. Ke vzniku článku ji inspirovalo natáčení dokumentárního filmu *Země snů*, který se zabývá migrací vietnamských dělníků do České republiky a na kterém se spolupodílela (2009, režie Martin Ryšavý).*